

Kósa András László

Új biztonságpolitika az Európai Unióban. Meghatározó lesz-e a Nyugat-európai Unió?

Átalakulóban van a világ, és ezen belül az Európai Unió (EU) biztonságpolitikája. Az EU egyre dinamikusabban fejlődő gazdasági térség, amely a maga 292 milliós lakosságával, valamint 6260 milliárd dollár nemzeti össztermékkel (GDP)¹ méltán igyekszik biztonsági nagyhatalom is lenni.² Ezen törekvése a hidegháború lezárása után kezdett erőteljesebb hangsúlyt kapni, hiszen a '90-es évek elején, az EU határán kirobbant délszláv válság komoly fenyegetettséget jelentett az európai liberális demokráciák biztonságára is.³ Kiderült, hogy a hidegháború után a veszély nem csökkent, inkább átalakult. A probléma azóta sokat súlyosbodott, ugyanakkor bebizonyosodni látszik, hogy az Egyesült Államok abszolút túlerőben van a katonai hatalmat illetően. Az egyetlen állam maradt, amely képes katonai erejével élni a világ bármely részén, tehát a világ ilyen irányú mozgása kvázi amerikai belpolitikai probléma lett. Jelen pillanatban az Egyesült Államok a "nemzetközi rendszer egyfajta szervező elve" (Madeleine Albright). Ez a helyzet több szempontból is elfogadhatatlan a jelenlegi EU-törekvéseket figyelembe véve. Ugyanakkor szem előtt kell tartani, hogy a katonai nagyhatalmi státus jelenleg nem ugyanazt jelenti, mint hosszú évszázadokon keresztül. Elsősorban átalakultak a fenyegetettségi pontok: ma már nem csak a közvetlen határos (szomszéd) államok vívnak egymással háborút, hanem a technika segítségével határos államokat kihagyva könnyen lehet "virtuális" vagy tényleges háborút indítani egy távolabbi ország ellen. Másodszor, a 21. századi biztonsági trendek egyik jellemzője, hogy - amint már fentebb is említettem - a konfliktusok formái is átalakultak, nem kimondottan fegyveres konfliktusok azok, amelyek rettegésben tarthatnak államokat, hanem a terrorizmus és katasztrófák különböző formái (technológiai bűnözés, menekült áradat, ökológiai háború vagy katasztrófák stb.) jelennek meg erőteljes biztonságpolitikai problémaként. Ennek megfelelően egyre erőteljesebb hangok hallatszanak azzal kapcsolatban, hogy az EU-nak is át kell értékelnie eddigi biztonságpolitikáját, és a jelenlegi elvárásoknak megfelelő védelmi rendszert kell kidolgoznia, hiszen a koszovói válság bebizonyította, hogy biztonsági kérdésben a világ demokratikus része (beleértve az EU-t is) többnyire az Egyesült Államokra van utalva. Ugyanakkor bizonyosságot nyert, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) sem tud lépést tartani az új idők új problémáival, így a NATO-ban is a tagállamok közül a legnagyobb részt vállaló Egyesült Államok részvételi súlyának megfelelően van jelen. Ezt a helyzetet igyekszik Európa megváltoztatni azzal, hogy új védelmi együttműködést próbál kialakítani.

A biztonsági együttműködés új lendülete

A világhelyzet alakulásában ma már rendkívül jelentős szerepet töltenek be a különféle nemzetközi, nemzetek feletti szervezetek (lásd: a NATO a biztonságpolitika terén, az EU a gazdasági életben stb.). 1989 után a kelet-európai államok is új alapokra helyezték államközi kapcsolataikat, folyamatosan igyekeznek újjáalakítani a nemzetközi szervezetekhez, szövetségekhez való viszonyukat is. Ennek megfelelően kapnak erőteljesebb szerepet - és nemcsak térségünkben - a különböző nemzetközi szervezetek, így a biztonsági kérdésekben is egyre hangsúlyosabban kerülnek előtérbe a határokon túlmutató együttműködések. A biztonsági szempontból való integrációs törekvés nem idegen Európa számára,⁴ hiszen az elmúlt 2000 évben számtalan egyezmény született, amely az együttműködő államok közös védelmét hivatott szolgálni, mindig a történelmi időknek és kihívásoknak megfelelően. Közép- és Kelet-Európában sem idegen a gondolat, hiszen - közeli példákat említve - már 1920-ban megjelent a kisantant, majd a Szovjetunió által a régió országaira "ráparancsolt" különböző együttműködési szervezetek, de nem kell elfelejteni a rendszerváltás idején "összekovácsolódott" polgárjogi aktivisták és ellenzékiek együttműködését sem. 1989 utolsó hónapjaiban aztán megjelent a térségben az első földrajzi szempontból hangsúlyos államközi együttműködési szerv, a Quadrangone.⁵ A hatalmas olasz ambíciókkal indult államközi együttműködés nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A résztvevő államok felismerték közös érdekeiket, és együtt is akarták ezeket érvényre juttatni, azonban a helyzeten nagyot változtatott Jugoszlávia szétesése, amely a szervezet alakulásakor szerves részt vállalt. Ugyanakkor, míg Csehország, Lengyelország, Magyarország a Szovjetuniótól való gazdasági, politikai, biztonsági elszakadásért küzdött, addig Olaszország és Ausztria a Duna-térségben való hangsúlyos jelenlétet tűzte ki célul. Hamarosan bebizonyosodott, hogy a két közép-európai állam nem tudja betölteni az áhított szerepet, hiszen ez az együttműködés a volt kommunista

országok számára nem jelentett biztosítékot a szovjet függéstől való megszabadulásra. A két fejlett államnak együttesen sem volt akkora gazdasági hatalma, hogy a többi együttműködő országban elindítsák azt a gazdasági növekedést, amely a szabadság mellett a jólétet is elhozhatta volna. Ez a gazdasági hiányosság az államokat Németország felé kezdte orientálni. Ugyanakkor a NATO-csatlakozás távolisága is arra ösztönözte a keleti államokat, hogy egymásban próbáljanak meg támaszt keresni. Így jött létre a visegrádi csoport, amely kezdetben kimondottan biztonsági együttműködés volt.⁶ A szabadkereskedelmi megállapodás (CEFTA) is csak 1992-ben, sajátos gazdasági kényszerhelyzetben⁷ jött létre. Közben természetesen a gazdasági stabilizálódás, a NATO-csatlakozás, és az EU-integráció egyre közelebb kerülése háttérbe szorította a CEFTA-t.

A teljesség igénye nélkül bemutatott példákból is látszik, hogy az új helyzetben a nemzetközi kapcsolatok mindenekelőtt biztonsági és gazdasági kérdésekre keresik a választ. Kelet-Európa számára a gazdasági problémák megoldását mindeddig az Európai Unióhoz való csatlakozás lehetősége biztosítja, a biztonsági kérdéseket pedig a NATO oldotta meg a legmegfelelőbbben. A stratégiai célkitűzés mindenképpen a két struktúrába való integrálódás. Védelmi szempontokból ugyan figyelemre méltó az Európát átfogni igyekvő Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ), amely az egyik legrégebb ilyen irányú európai kezdeményezés.⁸ Azóta taggá vált a legtöbb európai volt szovjet köztársaság, valamint Jugoszlávia szétesése után az egyes volt tagköztársaságok is. Az 1994-es budapesti első Felülvizsgálati Konferencián szervezett (EBESZ) alakuló kezdeményezés azonban nem kellően dinamikus ahhoz, hogy megfeleljen a megváltozott védelmi követelményeknek. Ennek megfelelően, mint a legtöbb kezdeményezés, az EBESZ is túl kevés hatalommal rendelkezik védelmi kérdésekben, így az aggályoskodó tagállamokkal nem tud mit kezdeni.⁹

Kérdés természetesen az, hogy az EU mennyire vállalja biztonsági kérdésekben a NATO-tól való függést, vagy a résztvevő államok inkább az EU védelmi intézményének a megerősödést tartják prioritásnak.

Új helyzetben a Nyugat-Európai Unió (NYEU)

Mindenekelőtt lássuk, mi is ez a furcsa, megnevezése szerint régióra korlátozódó szerv, amiről újabban megint egyre többet lehet hallani? A jelenlegi formájában 1954 óta létező szerv alapító tagjai: Belgium, az Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Olaszország. Később csatlakozott hozzá: Németország, Portugália, Spanyolország és Görögország. Társult tagjai pedig a többi európai NATO-tagország: Norvégia és Törökország. Megfigyelőként vannak jelen: Dánia, Izland és Írország. A szervezet eredeti célkitűzése, hogy a NATO-tag európai országok belső védelmi tevékenységét összehangolja, később az európai integráció előrehaladtával egyre inkább az európai védelmi entitás fejlesztését és erősítését hivatott szolgálni.

Jelenleg az EU 15 tagja, valamint a 12 társult ország félévente tanácskozik az új uniós védelmi politika kiépítéséről. Igazán nagy lendületet a folyamat 1999-ben kapott, amikor Javier Solana volt NATO főtitkárt nevezték ki a NYEU vezetőjévé.¹⁰ Solana munkája lelegején igyekezett leszögezni, hogy az EU védelmi politikájának új alapokra való helyezése mindenekelőtt nem a NATO-val való versenyzést jelenti majd, hanem sokkal inkább annak kiegészítését. Ennek megfelelően mindössze a védelmi garancia kisajátítása¹¹ ellen lépnek fel egyre erőteljesebben az EU tagállamai, hangsúlyozva viszont, hogy a NATO-n belül növelni kell az európai felelősségvállalást. Ez utóbbi azonban nagyobb pénzügyi vállalást is jelent, amit az Egyesült Államok is egyre inkább szorgalmaz. A NYEU-n belül kialakult, egy 60 000 fős békefenntartó, válságkezelő "hadsereg" felállítására vonatkozó elképzelés is cáfolja azt, hogy az valaha is kollektív védelmi szervezetté akarna válni.

A vita természetesen nem ilyen egyszerű, hiszen a francia elképzelésben az európai hadsereg felállítása dominál (a történelem során - fura módon a nemzeti szempontból érzékeny Franciaország részéről - gyakran merült fel ez az igény). A németek elismerik, hogy az EU nem csupán gazdasági társulás, hanem érdekközösség is, azonban szkeptikusak egy európai hadsereg felállításának kérdésében, és úgy tűnik, hogy a második világháborús komplexus miatt a nemzetközi döntéshozatalban még mindig nem tudnak szabadulni a gazdasági óriás és a politikai törpe szerepétől.¹² Az EU védelmi politikájának problémája - akár csak a nemzetgazdaságok egységesítésének problémaköre - egyre inkább a nemzeti szuverenitás kérdése körül forog.

Védelem és nemzeti szuverenitás

Hogyan egyeztethető össze a tagállamok szuverenitása és a biztonságpolitika érdekében tett integráció? Hasonló problémák fogalmazódtak meg a nemzeti tőke, a nemzetgazdaság és integráció kérdésében. Az elméleti látszatás

kedvéért vizsgáljuk meg egy kicsit a lehetséges EU védelmi stratégia mentén a különböző szuverenitásformákat. A kérdés azért is érdekes, mivel a Maastrichti Szerződés óta sokan bizonytalanok abban, hogy az EU figyelemben tartja-e a tagállamok szuverenitását, vagy ezzel ellentétben szuperállamként igyekeznek viselkedni - az EU-n belül ez az egyik legnagyobb "zűrt" kavarázó kérdés.

Thomas Hobbes állami szuverenitásnak nevezte az államnak azt az igényét, hogy a hatalmat belső és külső korlátozás nélkül gyakorolja. Ez azt sugallta, hogy sem az egyházi hatalmasságoknak, sem pedig az ősi nemességnek nincs joga az állam működésébe beleszólni. Egyértelműen abszolutista hatalomgyakorlást jelent, amely lehetővé teszi és legitimálja az agressziót, terjeszkedést, az állam sajátjain kívüli érdekek figyelmen kívül hagyását. Holott sokan azzal azonosítják, a valóságban ennek köze nincs a demokráciához. Úgy is megfogalmazható, hogy "senki ne szóljon bele, hogy határainkon belül mi történik"¹³, ez a kérdés egyedül az adott állam dolga.

Ezzel szemben létezik egy elképzelés a népszuverenitásról is. John Locke megfogalmazásában: a hatalom jogos tulajdonosa a nép és nem az állam, a nép maga dönthet, hogy ki gyakorolja a hatalmat. Ennek már van demokratikus tartalma, amennyiben a regionalizmust is figyelembe vesszük, egyébként a világ minden részén zajlanak demokratikus választások, amelyek azonban a tanulmány elején említett liberális demokráciákban nem elfogadottak.¹⁴ Ugyanakkor gond van, mert Európa legtöbb államában a nép nem azonos az államalkotó nemzettel, így a népszuverenitás nem jelent nemzeti szuverenitást.

A két elmélet közti különbség után lássuk, miért fontos a gyakorlatban az államok/nemzetek szuverenitása. Azt tartják, hogy a nemzetállamok szuverenitásának legfontosabb jellemzője az, hogy önálló külpolitikát folytatnak. Az európai és észak-atlanti integráció korában ez azt is jelentheti, hogy a biztonság érdekében az államok mégiscsak lemondanak szuverenitásukról. És itt jön a különbség a gazdasági és biztonsági kérdésekben. Látszólagos ellentmondás akkor áll elő, amikor figyelembe vesszük azt is, hogy egyetlen nemzet sem fog lemondani szuverén jogáról, arról a jogról, hogy saját fegyveres erőinek használatáról maga döntsön. Az állam védelme természetesen olyan társadalmi funkció, melyben minden polgár egyaránt érdekelve van, és ennek megfelelő irányítása mindaddig természetesen a nemzeti akaratnak egy közös és meg nem osztható szervére volt bízva. Ugyanakkor - John Stuart Mill szavaival élve - a "népies törvényhozás", belső természeténél fogva, alkalmatlan a gazdasági élet megfelelő ellenőrzésére.

Megváltozott a helyzet hiszen - amint azt már több alkalommal említettem - a biztonsági kérdések, akárcsak a gazdaságiak, jelenleg nemzetközi problémákat vetnek fel. A gazdasági élet globalizálása kezd elfogadottá válni (még akkor is, ha világszerte egyre növekednek a tiltakozó megmozdulások), ugyanakkor a védelmi kérdésekben való szuverenitás feladása ennél sokkal bonyolultabb. Jó példa volt erre a NATO jugoszláviai beavatkozása, amely erőteljes visszafogottságot, néhol (még nyugati szövetséges államokban is) elutasítást váltott ki. És bár a médiában mindenekelőtt Jugoszlávia állami szuverenitásának sérthetlensége jelent meg okként, a döntésben nagymértékben helyet kapott az egyes államok nemzeti büszkesége is. Más szempontból hasonló reakciót váltott ki az Ausztriában kormánypárttá vált szélsőjobboldal is: az EU tagállamai ugyan elítélték, azonban a nemzetközi szankciókon kívül semmiféle belpolitikai beavatkozást nem tartottak elfogadottnak.

És itt egy gondolat erejéig térjünk vissza az állami szuverenitáshoz: felmerül a kérdés, hogy az állam jogszerűen rendelkezik-e hatalommal egy adott terület fölött? Ha ezt megkérdőjelezzük, akkor a "szuverenitásvesztés" nem árt a demokráciának, a biztonság szempontjából pedig kimondottan pozitív hatással van. Ez akár azt is jelentheti, hogy a 21. század küszöbén megváltoztak az elvárások, a leküzdendő problémák mások, így az univerzális emberi jogok megsértése veszélyesebb a világra nézve, mint az államok szuverenitásának elvesztése az integráció-globalizáció folyamata során. Ugyanakkor a tagállamok és a nagy nemzetközi, nemzetek és államok feletti szervezetek viszonya ennél sokkal komplexebb.

A nemzetközi szervezetek ennek megfelelően a jogszuverenitásra esküsznek: a törvények egy olyan szuverén hatóság parancsai, melynek a társadalom automatikusan engedelmeskedik, de ő maga semminek sem tartozik engedelmességgel, fölötte nincs semmi.¹⁵ Felgyorsult globalizációs világunkban az államok sokszor olyan kompetenciákról mondanak le, amelyeket eddig az államiság összetevőjének tartottak. Ma már a militarizmus, a gazdasági bizonytalanság, a környezetszennyezés által okozott veszélyeket az állam nem tudja kikerülni, ehhez nemzetközi összefogás kell. "A cselekedj lokálisan, gondolkodj globálisan" elv ma meghatározza az egyébként szuverén államok együttélését is. A NATO jugoszláviai beavatkozása bizonyította, hogy a szuverenitásnak szigorú nemzetközi korlátai vannak egy olyan világban, amelyre egyre inkább a kölcsönös függés jellemző. A gazdasági életből vett legjobb példa, hogy az újabb tendencia a regionális tőzsdék felé mutat, így a nemzetgazdaság büszkeségének számító tőzsde is megszűnőben van. Érdekes a közös pénz, az euro esete, hiszen ez is bizonyos

jogokról való lemondást jelent, ugyanakkor a helyzet bonyolultságát bizonyítja, hogy az államok nem tudtak megegyezni a pénz tökéletes egységesítésében, így minden EU-tagállam a számára legmegfelelőbb formában (jól meghatározott korlátozások között) fogja kiadni "nemzeti-globalizált" euróját.

Ezek után lássuk milyen alternatívák csapnak össze az integráció mentén.

Föderalisták és realisták

Az integráció mellett voksolok között is két különálló tábor van. A "föderalisták" annak a hívei, hogy a tagállamok szuverenitását a lehető legminimálisabbra kell csökkenteni, de a legjobb az lenne, ha felszámolódnának, hiszen egymás fölötti uralomra törekednek, ami bármilyen szerződés esetén a bizonytalanságot hozhat.¹⁶ Büszkén vallják, hogy az EU több, mint részeinek összege, az euro elterjedésével, a londoni és frankfurti tőzsde egyesülésével ez a gazdasági életben megvalósulni is látszik, de az EU ennél a gazdasági társulásnál több akar lenni. Viszont Leopold Kohr a *The Breakdown of Nations* című művében végzett elemzése mutat rá, hogy Európa túl nagy ahhoz, hogy egy egységes föderális államot hozzon létre, éppen ezért előbb kis föderációk létrejöttére van szükség, amelyekből majd az EU a föderációk föderációja hozható létre.¹⁷

A föderalistákkal szemben állnak a "realisták", akik azt mondják, hogy a 20. század végén, annak a századnak a végén, amelyben a történelem legnagyobb háborúi voltak, az egyes államok már nem törekednek másra, mint a biztonságra, nem a támadás, hanem a védekezés a fontos. Ebből a szempontból az EU, a NATO és minden nemzetközi szervezet konfliktusmenedzselő szerepet tölt be, az államok pedig a nemzetközi politika kihagyhatatlan elemei.

Biztonságpolitika a kisebbségek szempontjából

Lássuk a térségünkben élő kisebbségek helyzetének lehetséges alakulását, hiszen leginkább az integrációtól várják problémáik megoldását. Egy alapvető elvet nem szabad figyelmen kívül hagyni: az integrációval még nem oldódik fel a kisebbségi frusztráció, könnyen más beállítású, de hasonlóan kisebbségi helyzetbe kerülnek Kelet-Európa azon nemzettöredékei, amelyek egy másik állam polgáraiként lesznek európai polgárok. Csak egy apró részletet vegyünk figyelembe: az integrációval az ország nyelve egyenrangú hivatalos nyelve lesz az uniónak, de mi lesz a kisebbségek nyelvével. Ez a probléma már jelentkezik a katalánoknál, a vallon-flamand vitában stb. A Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája sem jelent teljes körű megoldást a kérdésre. Eckhardt Jaedtke, az Európai Bizottság magyarországi delegációjának tanácsosa megjegyezte: "Ez az öreg és kis kontinens éppen azért gazdag, mert sok különböző regionális és kulturális identitásnak ad otthont."¹⁸ Ez a diagnózis helyes, azonban a megoldás még távol van. Nem véletlen, hiszen Kelet-Európában a kisebbségek ügye biztonságpolitikai kérdés is. De a balkáni helyzet etnikai, politikai, vallási, történelmi és gazdasági problémák bonyolult keveréke, nem lehet pusztán az emberi jogok kérdésére redukálni. Ivan Vejvoda, szerb politológus mondja: "A balkáni helyzetre nem az emberi jogok védelme, hanem a demokrácia a megoldás." A politológus eljátszott azzal a gondolattal, hogy akár az észak-írországi konfliktus megoldását is lehetne emberi jogi kérdéssé redukálni és akként szorgalmazni a megoldást. És itt levonhatjuk a következtetést, hogy a védelmi problémák megoldása minden esetben sajátos helyzetelemzést igényel. Bár a fenyegetés az egész világra nézve súlyos, a megoldási alternatívák helyben keresendők, és minden alkalommal az adott problémás térség sajátosságainak kell megfelelnie. Önszabályzó és önfenntartó megoldást kell találni a regionális konfliktusok helyi megoldására. Még mindig kérdéses azonban, hogy lehet-e a szenvedés enyhítése címen újabb szenvedést okozni?

Összegzés

A 21. század küszöbén a nemzetállamok szuverenitása teret veszít, ez azonban nem az egyes államok megszűnésében nyilvánul meg, hanem a felelőségek átruházásában, viszont a kisebbségi problémák éppen a különböző felelőségek áthárítása miatt még sok fejtörést fognak okozni a nemzetközi szövetségeknek. Az integráció a biztonságpolitikai kérdések konkrét egységesítése nélkül nem fogja a problémák egyértelmű megoldását jelenteni.

A megváltozott biztonságpolitikai helyzetben más intézményesülési folyamatot is el kell indítani. Azonban az Európai Unió egyre inkább egy mamut nehézkes lépéseit modellezi, mintsem egy, a nemzetközi változásokkal lépést tartó szervezet dinamizmusát. Ezzel kapcsolatban nem lefutott még a kérdés, hogy az európai védelmi intézmény mit fog jelenteni az elkövetkezendőkben. A politikai tartalomról még vita folyik, azonban szükség van az egymással

vetélkedő politikai erők konszenzusképességére.

Az viszont bizonyossá vált, hogy az EU számára a központi kihívást a külvilág jelenti, és nem a belső béke biztosítása. Ennek megfelelően új stratégiai koncepció lépett életbe: az etnikai konfliktusokat, a terrorizmust, a tömegpusztító fegyverek elterjedését meg kell akadályozni. Ez nem területvédelmet, hanem béketeremtő és békefenntartó hadműveletet jelent, hivatalos nevén: "humanitárius katonai intervenció". Így a biztonság eddigi négy dimenziója mellé (katonai, politikai, gazdasági, környezetvédelmi) külön dimenzióként bekerült az emberi jogok védelme is. Az is bizonyossá kezd válni, hogy a politikai, gazdasági és diplomáciai válságkezelésnek sok esetben nem lehet érvényt szerezni katonai támogatás nélkül.

1 A nemzetköz pénzvilág másik két pólusa: Egyesült Államok (268 milliós népesség és 8110 milliárd dollár GDP), valamint Japán (125 milliós népesség és 4190 milliárd dollár GDP).

2 A gazdasági nagyhatalmi státus egyre inkább összefügg a biztonsági hatalmi státussal. Ez a megváltozott biztonságpolitikával magyarázható, amire az alábbiakban térek ki.

3 Azért beszélek liberális demokráciákról, mert Jugoszláviában is demokratikus választások útján került hatalomra Slobodan Milosevic és kormánya. Hasonló demokratikus választások eredménye fenyegető lehet az Európai Unió azon államaira, amelyek méltán félnek a közelükben kialakuló "egyszemélyes demokráciák"-tól. A továbbiakban a nyugati típusú liberális demokráciákra használok a demokrácia kifejezést.

4 Mostanában ezeknek regionális szempontból sokkal nagyobb fontosságot tulajdonítanak, mint a valóságban lett volna. A legtöbb ilyen egyezményről elmondható, hogy alakulásukkor nem a regionális együttműködés alapjai voltak, bár a 90-es években létrejött egyezmények a geopolitika elvét szolgálják.

5 Ausztria, Jugoszlávia, Magyarország és Olaszország részvételével kelt életre. Később Csehszlovákia 1990-es csatlakozásával Pentagonale lett belőle, majd 1991-től, Lengyelország csatlakozásával Hexagonale. Az együttműködés Jugoszlávia szétesésével és a délszláv államok felvételével kezdett új erőre kapni, ekkor már a nevet is megváltoztatták (Közép-európai Kezdeményezés).

6 A visegrádiak egymás között csak kétoldalú szerződéseket kötöttek, és ezek nem mentek túl a biztonságpolitikai kérdéseken. Ugyanakkor a résztvevők hangsúlyozták, hogy nem akarnak katonai tömböt létrehozni, legfontosabb céljuk az EU- és a NATO-csatlakozás.

7 Az egymás közötti kereskedelem drasztikusan csökkent, és ennek megakadályozása volt a cél.

8 Az 1973. július 3-án kezdődött Értekezlet záróokmányát 1975-ben Helsinkiben írták alá. Akkor 33 európai ország és két észak-amerikai állam vett részt.

9 Egyik erőteljes példa volt Jelcin kivonulása az 1999-es EBESZ csúcscról, amikor Oroszországot a csecsenföldi beavatkozás miatt ítélték el a tagállamok.

10 Az EU biztonságpolitikájának felerősödését bizonyítja, hogy ugyancsak Solana látja el az EU külpolitikai főmegbízotti tisztségét is. A két tisztség azonos vezetésével megvalósulni látszik a Margaret Thatcher által vallott: "külpolitika a védelem is" elv (bár igaz, hogy a konzervatív politikus az egyik legerőteljesebb euroszkeptikus volt mandátuma idején).

11 Miközben az EU a gazdasági és szociális integrációt sajátította ki.

12 Jól példázza, hogy a Nemzetközi Valutaalap vezetői pozíciójáért hatalmas csatára volt képes Gerhard Schröder és csapata, azonban a NATO főtitkári tisztségre erőteljesen támogatták a brit George Robertsont.

13 Mindez globalizálódó világunkban változott meg, amikor az államok védelmi politikája nem belügy, hanem hangsúlyosan világpolitikai kérdés lett.

14 A szerb választások is demokratikusnak számítanak, és az albán kisebbség maga választotta a problémamegoldásnak azt az útját, hogy nem vesz részt a szavazásokon. A szerb ellenzék is több esetben azt mondta fel a koszovói albánoknak, hogy a választásokon való részvétellel könnyen megbuktatható lett volna a Milosevic-rendszer, és így nem került volna sor a véres eseményekre, ugyanakkor az albánok valóban tanúbizonyságot tettek volna a szerb állam iránti hűségükről.

15 Többben azért kérdőjelezi meg a nemzetközi jogot, mert nincs olyan szuverén, amely képes lenne betartatni.

16 Ebben egyesek az anarchista eszmék magvát látják (lásd: Proudhon, Colin Ward).

17 Ilyen kis föderációként lehetne felfogni a fentebb vizsgált délkelet-európai együttműködési szervezeteket, azonban ezek életképtelensége egyelőre sokkal erőteljesebb.

18 Beszélő, 1999. február.

- [Berényi Dénes: Az erdélyi magánegyetem kérdéséhez](#)
- [Biró A. Zoltán: Romániai magyar magánegyetem, székelyföldi szemszögből](#)
- [Hollanda Dénes: Hozzászólás Tonk Sándor Romániai magyar magánegyetem című vitaindító írásához](#)
- [Horváth Sándor: Hozzászólás Tonk Sándor, a Sapientia Kuratóriuma elnökének tanulmányához](#)
- [Kerekes Jenő: Hozzászólás a romániai magyar egyetemi hálózat kiépítésének kérdéséhez](#)

- Mester Béla: Mi(ke)t értünk ma az "egyetem" szón?
- Péli Gábor: Romániai magyar magánegyetem
 - Péntek János: Elvek, tervek és realitások
 - Pusztai Kálmán: Vélemény Tonk Sándor írásával kapcsolatban
 - Somai József: Válaszúton a függőség vagy függetlenség felé
 - Szabó Bálint György: Az erdélyi magyarok 21. századi felsőfokú oktatásának alapelveiről a Transylvania Trust Alapítvány értelmezésében
 - Veress Károly: Egy egyetemkonceptió az illúzió és a valóság között
 - Vofkori László: Hozzászólás az Erdélyi Magyar Magánegyetem ügyéhez
 - Wanek Ferenc: Gondolatok a Romániai magyar magánegyetemről, Tonk Sándor vitaindító írása kapcsán
 - Kurdi Krisztina - Ring Éva: Kisebbségi felsőoktatási modellek az Európai Unióban és az Erdélyi Magyar Magánegyetem
 - Székely István: Értelmezési keret az erdélyi magyar egyetem kérdéséhez, különös tekintettel annak demográfiai összetevőire
 - György Lajos: A magyar tudományosság és a magyar tanárképzés 1927. évi helyzete és jövő feladatai Erdélyben
 - Tanulmányi bizottság Kolozsvárott
 - A Sapientia Alapítvány Kuratóriumának Nyilatkozata az Erdélyi Magyar Magánegyetem létrehozásáról
 - A Sapientia Alapítvány pályázati felhívása
 - A kolozsvári székhelyű Sapientia Alapítvány Kuratóriumának közleménye
 - Vetési László: Szórványstratégia - nemzetstratégia
 - Dan Oprescu: A nemzeti kisebbségek 1999-ben
 - Győri Szabó Róbert: A nemzeti kisebbségek oktatási rendszerei Lengyelországban
 - Baranyi László: Magyar rádiós közszolgálat Romániában
 - Kósa András László: Új biztonságpolitika az Európai Unióban. Meghatározó lesz-e a Nyugat-európai Unió?
 - Mester Béla: Kisebbségi identitás a hálózottság korában
 - Zakota Zoltán: Centralizáció és provizorátus
 - Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón
 - Hunyadi Attila: Romániai magyar gazdaságpolitika 1918-1940
 - Zsigmond Csilla Dalma: Ökológiai katasztrófa vagy véletlen baleset? A ciánszennyeződés romániai sajtóvisszhangja
 - A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1988 (folytatás)
 - A magyar politikatudomány válogatott bibliográfiája 1999. harmadik negyedév

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék